International Journal of Academic Research
P-ISSN: 2348-7666: Impact Factor: 6.023
Homepage: https://www.ijar.org.in/
Volume-12, Issue-2, Apr-Jun-2025
This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License [CC BY 4.0]

Research Article

ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ "ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಕಥೆ"ಯಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯ, ಅಹಿಂಸೆ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಯ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ನೆಲೆಗಳು

ಡಾ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಕೆ.ಎನ್.
ಸಹ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ, ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ, ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು, ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ - ೫೬೨೧೦೧.

ಸಾರಲೇಖ:
ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಾಚೀನ ಗದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯರ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಜೈನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಈ ಕೃತಿಯು ಅನೇಕ ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾನವ ಬದುಕಿನ ನೈತಿಕತೆ, ಧರ್ಮ, ಕರ್ಮ, ವೈರಾಗ್ಯ, ಸಂಯಮ, ಅಹಿಂಸೆ, ಕ್ಷಮೆ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಯಂತಹ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯಲ್ಲಿನ 'ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಕಥೆ' ಯು ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಕಥೆಯಾಗಿದೆ. ರಾಜಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕಾರ್ತಿಕನು ಲೌಕಿಕ ಬದುಕಿನ ವೈಭವ, ಕುಟುಂಬ ಸಂಬಂಧಗಳ ಸಂಕೀರ್ಣತೆ ಮತ್ತು ಮಾನವೀಯ ಆಸೆಗಳ ಜಗತ್ತಿನಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಜೈನ ಮುನಿಯ ಜೀವನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ವೈರಾಗ್ಯವು ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಿರ್ಧಾರವಲ್ಲ; ಅದು ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಸಂಬಂಧಗಳ ಕುರಿತು ಉಂಟಾದ ಆಂತರಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಆತ್ಮಜಾಗೃತಿಯ ಫಲವಾಗಿದೆ. ನಂತರ ಅವನು ಗುರುಗಳಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ಏಕವಿಹಾರಿ ಋಷಿಯಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ತಪಸ್ಸಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಘಟನೆಗಳು ಅವನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವೀರಶ್ರೀಯ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷೆಗೆ ತೆರಳಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಂದ ಅವನ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುವ ಹಿಂಸೆ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಅವನು ನೀಡುವ ಕ್ಷಮೆಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಕಥೆಯ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ನೈತಿಕ ಘಟ್ಟವಾಗಿದೆ. ರಾಜನು ಅಧಿಕಾರ, ಕಾಮ, ಅಸೂಯೆ ಮತ್ತು ಹಿಂಸೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯು ಸಂಯಮ, ಜ್ಞಾನ, ಅಹಿಂಸೆ ಮತ್ತು ಕ್ಷಮೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕಥೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಅನೈತಿಕ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳ ನೈತಿಕ ಬದುಕಿನ ಮೇಲೂ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಮೂಲಕ ರಾಜಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನೈತಿಕತೆಯ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ 'ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಕಥೆ' ಯು ಕೇವಲ ಒಬ್ಬ ಜೈನ ತಪಸ್ವಿಯ ಜೀವನಕಥೆಯಾಗಿರದೆ, ಲೌಕಿಕ ಆಸೆ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವೈರಾಗ್ಯ, ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ, ಹಿಂಸೆ ಮತ್ತು ಅಹಿಂಸೆ, ಸಂಬಂಧ ಮತ್ತು ನಿರ್ಲಿಪ್ತತೆ, ದೇಹ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಕಥೆಯಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಮುಖ ಪದಗಳು: ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ, ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿ, ಜೈನಧರ್ಮ, ವೈರಾಗ್ಯ, ರತ್ನತ್ರಯ, ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನ, ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ, ಸಮ್ಯಕ್‌ಚಾರಿತ್ರ, ಅಹಿಂಸೆ, ಕ್ಷಮೆ, ಕರ್ಮಸಿದ್ಧಾಂತ, ರಾಜಧರ್ಮ.

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ:

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾಚೀನ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಿದಾಗ ಧರ್ಮ, ತತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ಅವಿನಾಭಾವ ಸಂಬಂಧ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದ ಆರಂಭಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೇವಲ ಕಾವ್ಯಪ್ರಧಾನವಾಗಿರದೆ ವಿವಿಧ ಗದ್ಯಕಥನಗಳ ಮೂಲಕವೂ ತನ್ನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಿವಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯರ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯದ

ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಜೈನ ಧರ್ಮದ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಕಥಾನಕಗಳ ಮೂಲಕ ನಿರೂಪಿಸುವುದು ಈ ಕೃತಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. ಮಾನವನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಎದುರಾಗುವ ಸುಖ, ದುಃಖ, ಆಸೆ, ಮೋಹ, ಸಂಬಂಧ, ಸಂಘರ್ಷ, ಹಿಂಸೆ, ವೈರಾಗ್ಯ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಕಥೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸುವ ಮೂಲಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಅನುಭವದೊಂದಿಗೆ ಜೋಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಕಥೆಗಳು ಕೇವಲ ಧಾರ್ಮಿಕ ಉಪದೇಶಗಳಾಗದೆ, ಅವುಗಳ ಕಾಲಘಟ್ಟದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದುಕಿನ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಕಥನಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ "ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಕಥೆ"ಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕಥೆಯ ಆರಂಭದಿಂದ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಲೌಕಿಕ ಬದುಕು ಹೇಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಬದುಕಿನತ್ತ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಕಾರ್ತಿಕನು ರಾಜಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನಾದರೂ ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರ, ಕುಟುಂಬ ಸಂಬಂಧ ಮತ್ತು ಭೌತಿಕ ಸುಖಗಳೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಬದುಕನ್ನು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಜನ್ಮದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಮೂಡುವ ವೈರಾಗ್ಯ ಅವನ ಬದುಕಿನ ದಿಕ್ಕನ್ನೇ ಬದಲಿಸುತ್ತದೆ. ಗುರುಗಳ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ತಪಸ್ಸಿನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಅವನು ದೈಹಿಕ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನೂ, ಹಿಂಸೆಯನ್ನೂ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಯತ್ತ ಸಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಥೆಯು ಜೈನಧರ್ಮದ ರತ್ನತ್ರಯದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಮಾನವ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಸಂಯಮದ ಅಗತ್ಯವನ್ನೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಕಥನಪರಂಪರೆಯ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ತಾತ್ತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನೇರ ಉಪದೇಶದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಬದುಕಿನ ಘಟನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಅವುಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವುದು. "ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಕಥೆ"ಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ವಿಧಾನವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜ, ರಾಣಿ, ರಾಜಕುಮಾರಿಯರು, ಋಷಿಗಳು, ದೇವತೆ, ಪ್ರಜೆಗಳು ಮತ್ತು ಪಗರಣಿಗರು ಮುಂತಾದ ವಿಭಿನ್ನ ಪಾತ್ರಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇವರ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧಗಳ ಮೂಲಕ ಕಥೆಯ ನೈತಿಕ ಮತ್ತು ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಆಶಯಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಅಗ್ನಿರಾಜನ ಕಾಮಾಸಕ್ತಿ ಕಥೆಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೈತಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರೆ ಕಾರ್ತಿಕನ ವೈರಾಗ್ಯ ಆ ಸಮಸ್ಯೆಯಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭಿನ್ನವಾದ ಜೀವನಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಜನ ಅಸೂಯೆ ಮತ್ತು ಹಿಂಸೆ ಕಥೆಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ತೀವ್ರಗೊಳಿಸಿದರೆ ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಕ್ಷಮೆ ಆ ಸಂಘರ್ಷಕ್ಕೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕಥೆಯ ವಿವಿಧ ಘಟನೆಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳಂತೆ ಕಂಡರೂ ಅವುಗಳ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಸಮಗ್ರ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ರಚನೆ ಇದೆ. ಮಾನವನು ತನ್ನ ಆಸೆ ಮತ್ತು ಮೋಹಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದಾಗ ನೈತಿಕ ಪತನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾನೆ; ಆದರೆ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಂಯಮವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದಾಗ ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಯತ್ತ ಸಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದು ಕಥೆಯ ಮೂಲ ಆಶಯವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಕಥೆ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಥನಗಳಲ್ಲೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಕಥೆಯ ಆರಂಭಿಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿರಾಜನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿ ಮೂಡಿಬರುತ್ತದೆ. ಲಾಳದೇಶದ ಕೃತ್ತಿಕಾಪುರವನ್ನು ಆಳುವ ಅಗ್ನಿರಾಜನಿಗೆ ವೀರಮತಿಯೆಂಬ ರಾಣಿಯಿದ್ದು, ಅವರಿಗೆ ಆರು ಮಂದಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿರುತ್ತಾರೆ. ನಂದೀಶ್ವರದ ಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಆರು ಮಂದಿ ಕನ್ನೆಯರೂ ಉಪವಾಸ ಆಚರಿಸಿ ಜಿನಾಲಯಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಜನ ದೃಷ್ಟಿ ತನ್ನ ಕಿರಿಯ ಮಗಳು ಕೃತ್ತಿಕೆಯ ಸೌಂದರ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಬಾಹ್ಯ ಆಚರಣೆ ಮತ್ತು ಅಂತರಂಗದ ನೈತಿಕತೆಗಳ ನಡುವಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಮಾತ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ; ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಆಸೆ, ಮೋಹ ಮತ್ತು ಸ್ವಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ

ಅಗತ್ಯವೆಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಅಗ್ನಿರಾಜನ ವರ್ತನೆಯ ಮೂಲಕ ಕಥೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಜನು ತನ್ನ ಆಸೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಮಂತರಿಂದ, ಮಂತ್ರಿಗಳಿಂದ, ಪರಿವಾರದವರಿಂದ ಮತ್ತು ಇತರರಿಂದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಋಷಿಗಳು ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪ ತಿಳಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಯೋಗ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಅಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಉತ್ತರ ರಾಜನಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಹೊರಹಾಕಿಸುವ ಮೂಲಕ ರಾಜನು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆಯೇ ಬಳಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರದ ದುರುಪಯೋಗದ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ. ರಾಜನಿಗೆ ತನ್ನ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವವರೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತಾರೆ; ತನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಧರ್ಮದ ಧ್ವನಿ ಅವನಿಗೆ ಅಸಹ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅಗ್ನಿರಾಜನು ಕೇವಲ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲದೆ ಅಧಿಕಾರದ ಅಹಂಕಾರ, ಕಾಮ ಮತ್ತು ನೈತಿಕ ನಿಯಂತ್ರಣದ ಕೊರತೆಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಅಗ್ನಿರಾಜನು ತನ್ನ ಮಗಳು ಕೃತ್ತಿಕೆಯನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗುವ ನಿರ್ಧಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು ಕಥೆಯ ಪ್ರಮುಖ ನೈತಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬ ಸಂಬಂಧದ ಪಾವಿತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮಿತಿಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎದುರಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಜನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿದ್ದರೂ ಅವನ ಆಸೆ ನೈತಿಕ ಮಿತಿಗಳನ್ನು ಮೀರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಂಬಂಧ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಯ ಬದುಕೂ ಸಂಕೀರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೃತ್ತಿಕೆಯ ಗರ್ಭದಿಂದ ಕಾರ್ತಿಕನು ಜನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕಾರ್ತಿಕನ ಜನ್ಮದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ನೈತಿಕ ವೈರುಧ್ಯ ಅಡಗಿದೆ. ಒಂದೆಡೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳು, ಜಿನಪೂಜೆ, ವ್ರತ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಮುಂತಾದ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಇವೆ; ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆಯುವ ರಾಜನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಆಸೆ ಇದೆ. ವೀರಮತಿಯು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ಕಥೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವಾಗಿದೆ. ರಾಜನು ಆಸೆಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ರಾಣಿ ಸಂಯಮದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಒಂದೇ ಕುಟುಂಬದೊಳಗೆ ಎರಡು ವಿಭಿನ್ನ ಜೀವನಮೌಲ್ಯಗಳು ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಜೈನಧರ್ಮದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವು ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಧನಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವೀರಮತಿಯ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ನೋಡಬಹುದು. ಹೀಗಾಗಿ ಕೃತ್ತಿಕೆಯ ವಿವಾಹದ ಪ್ರಸಂಗವು ಕೇವಲ ಕುಟುಂಬದ ಘಟನೆಯಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಅಧರ್ಮ, ಆಸೆ ಮತ್ತು ಸಂಯಮಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಘರ್ಷವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವಾಗಿದೆ.

ಕಾರ್ತಿಕನು ರಾಜಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ ಬೆಳೆದರೂ ಅವನ ಬದುಕಿನ ನಿಜವಾದ ತಿರುವು ಅವನ ಹದಿನಾರನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಘಟನೆ ಮೂಲಕ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರೊಂದಿಗೆ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ವನಕೇಳಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಇತರ ಕುಮಾರರಿಗೆ ಅವರ ತಾಯಿ, ತಂದೆ ಮತ್ತು ಅಜ್ಜಂದಿರ ಮನೆಗಳಿಂದ ಮೈಗೆ ಹಚ್ಚಲು, ಉಡಲು, ತೊಡಲು ಮತ್ತು ತಿನ್ನಲು ಹಲವು ವಸ್ತುಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕಾರ್ತಿಕನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಯಾರೂ ಏನನ್ನೂ ಕಳುಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಘಟನೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾದ ನೋವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇತರರಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ಕುಟುಂಬದ ಬೆಂಬಲ ತನಗೆ ಏಕೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಥೆ ಮಾನವನ ಅಂತರಂಗದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಬಹುಶಃ ಅತ್ಯಂತ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಅನುಭವಗಳಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾರ್ತಿಕನಿಗೆ ತನ್ನ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಗಂಭೀರವಾದ ಅನುಮಾನ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಅವನು ತಾಯಿಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಆಕೆ ನೀಡುವ ಉತ್ತರ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಜನ್ಮದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಅರಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಅರಿವು ಅವನಿಗೆ ಕೇವಲ ದುಃಖವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ; ಅದು ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕಾರ್ತಿಕನ ವೈರಾಗ್ಯವು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬಂದ ಉಪದೇಶದ ಫಲವಲ್ಲ. ಅದು ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ಅರ್ಥದ ಕುರಿತು ಅವನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಆಂತರಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಫಲವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಾರ್ತಿಕನ ವೈರಾಗ್ಯವು ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅವನು ಕುಟುಂಬದಿಂದ ದೂರವಾಗುವುದು ಕೇವಲ ಬೇಸರದಿಂದಲ್ಲ; ಲೌಕಿಕ

ಸಂಬಂಧಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ಬಗ್ಗೆ ಅರಿವು ಮೂಡಿದ ಕಾರಣದಿಂದ. ಈ ಅರಿವು ಅವನನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮಾರ್ಗದತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತದೆ.

ಜೈನ ತಾತ್ತ್ವಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯವು ಜೀವನದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖ ಹಂತವಾಗಿದೆ. ಭೌತಿಕ ವಸ್ತುಗಳು, ಸಂಬಂಧಗಳು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಸುಖಗಳು ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ ಎಂಬ ಅರಿವು ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದಾಗ ಅವನು ಆತ್ಮಸಾಧನೆಯತ್ತ ಮುಖಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಇದೇ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಕುಟುಂಬ ಸಂಬಂಧಗಳ ಕುರಿತು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ನಂತರ ಅವನು ಶ್ರೀವರರೆಂಬ ಆಚಾರ್ಯರ ಬಳಿಗೆ ತೆರಳಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಗುರುಗಳಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಲಿಯುವುದು ಅವನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನದ ಮುಂದಿನ ಹಂತವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಥೆ ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದೇ ವೈರಾಗ್ಯವಲ್ಲ; ಸತ್ಯವನ್ನು ಅರಿತು ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬದುಕುವುದೇ ನಿಜವಾದ ವೈರಾಗ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾರ್ತಿಕನು ಮೊದಲು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ನಂತರ ಏಕವಿಹಾರಿ ಋಷಿಯಾಗಿ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯವು ಹೊರಗಿನ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಆಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ರಾಜಕುಟುಂಬದ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನು ಒಬ್ಬನೇ ಸಂಚರಿಸುವ ಮುನಿಯಾಗುವುದು ಅವನ ಆಂತರಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕಾರ್ತಿಕನ ವೈರಾಗ್ಯವು ವೈಯಕ್ತಿಕ ದುಃಖದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಅದು ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯು ಗುರುಗಳಿಂದ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ಏಕವಿಹಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಗ್ರಾಮ, ನಗರ, ಖೇಡ, ಖರ್ವಡ, ಮಡಂಬ, ಪಟ್ಟಣ ಮತ್ತು ದ್ರೋಣಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಅವನ ಜೀವನವು ಸ್ಥಿರವಾದ ಭೌತಿಕ ನೆಲೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ ಜೀವನವಾಗಿದೆ. ಜೈನ ಮುನಿಗಳ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರವು ಕೇವಲ ಸ್ಥಳ ಬದಲಾವಣೆಯಲ್ಲ; ಅದು ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗುವ ಸಾಧನೆಯಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಸ್ಥಳ, ಒಂದು ಮನೆ, ಒಂದು ಕುಟುಂಬ ಅಥವಾ ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನೊಂದಿಗೆ ಅತಿಯಾದ ಬಂಧನ ಬೆಳೆಸದಿರುವುದು ಸಂಯಮದ ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಕಾರ್ತಿಕನು ರಾಜಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದರೂ ನಂತರ ಯಾವುದೇ ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರ ಅಥವಾ ಕುಟುಂಬದ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸದೆ ಬದುಕುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಅವನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅವನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆಹಾರ, ವಸ್ತ್ರ, ವಾಸಸ್ಥಳ ಮತ್ತು ದೈಹಿಕ ಸುಖಗಳಿಗಿಂತ ಆತ್ಮಸಾಧನೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವವಿದೆ. ಭಿಕ್ಷಾಚರಣೆ, ಸಂಚಾರ, ಪ್ರತಿಮಾಯೋಗ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸುಗಳ ಮೂಲಕ ಅವನು ದೇಹವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆತ್ಮಚಿಂತನೆಯತ್ತ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಏಕವಿಹಾರಿಯ ಜೀವನವು ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಜೈನ ಸಂಯಮದ ಜೀವಂತ ರೂಪವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ.

ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯು ತೆಂಕನಾಡಿನ ಕಿಷ್ಕಂಧ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅದರ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮಾಯೋಗವನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಕಥೆಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಯಾಮವನ್ನು ಗಾಢಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಮಳೆಯ ಘಟನೆಯು ನಂತರ ಪಾಷಾಣವೆಂಬ ಮಡುವಿನ ನೀರು ರೋಗನಿವಾರಕವಾಗಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಥೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ದೇಹದ ಮೇಲಿದ್ದ ಕೆಸರು ಮಳೆಯಿಂದ ತೊಳೆದು ನೀರಿನೊಂದಿಗೆ ಮಡುವಿಗೆ ಸೇರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಆ ನೀರು ಸಕಲ ರೋಗಗಳಿಗೂ ಔಷಧಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಆ ಸ್ಥಳವು ದಕ್ಷಿಣದೇಶದ ತೀರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಘಟನೆಯನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಥನದ ಪವಾಡದ ಅಂಶವಾಗಿ ನೋಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದರೊಳಗೆ ಒಂದು ರೂಪಕಾತ್ಮಕ ಅರ್ಥವೂ ಅಡಗಿದೆ. ತಪಸ್ವಿಯ ಸಾಧನೆಯು ಕೇವಲ ಅವನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ ಸಮಾಜಕ್ಕೂ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಯ ಶಕ್ತಿ ಸಮಾಜದ ಬದುಕಿನ ಮೇಲೂ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಲ್ಪನೆ ಈ ಘಟನೆಯ ಮೂಲಕ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪವಿತ್ರಗೊಂಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ ಸ್ಥಳವೂ

ಪವಿತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಭಾರತೀಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮನೋಭಾವವೂ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಫಲಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ತಪಸ್ಸು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳವನ್ನು ತೀರ್ಥವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ಮೃತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯು ಕೋಗಳಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಜಿನಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪಂಥಾತಿಚಾರ ನಿಯಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ದೇವರನ್ನು ವಂದಿಸಿ ನಂತರ ಭಿಕ್ಷೆಗೆ ತೆರಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ನಾಲ್ಕೂ ವರ್ಣಗಳ ಮನೆಗಳಿಗೆ ತೆರಳಿ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಾಗ ಅದರೊಳಗೆ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸಮಾನತೆಯ ಸೂಚನೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಜಕುಟುಂಬದೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಋಷಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಧಿಕಾರ ಅಥವಾ ವರ್ಣಮಾನದ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನ ಮುಖ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಭಿಕ್ಷೆ ನೀಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಾನಕ್ಕಿಂತ ಭಿಕ್ಷಾಚರಣೆಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಿಯಮ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಜೈನ ಮುನಿಯ ಜೀವನವು ಲೌಕಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ವರ್ಗೀಕರಣಗಳಿಂದ ಒಂದು ಮಟ್ಟಿಗೆ ದೂರವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಈ ಪ್ರಸಂಗ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಲ್ಕೂ ವರ್ಣಗಳ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮೂಲಕ ಅವನು ಸಮಾಜದ ವಿವಿಧ ವರ್ಗಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಮುಂದೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಾನಕ್ಕಿಂತ ಅವನ ಮಾನವೀಯ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಾತ್ರ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಆಶಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ತಂಗಿಯಾದ ವೀರಶ್ರೀ ಕೋಗಳಿಯ ರಾಜನನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗಿ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯು ಭಿಕ್ಷೆಗೆ ಅರಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಆಕೆ ಅವನನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಸಹೋದರನಿಗೆ ಭಿಕ್ಷೆ ನೀಡಬೇಕೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಆಕೆ ಅರಮನೆಯ ಮೇಲಿನ ಉಪ್ಪರಿಗೆಯಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಋಷಿಯ ಭಿಕ್ಷಾಚರಣೆಯ ನಿಯಮದ ಪ್ರಕಾರ ಅವರು ಮನೆಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಹಿಂದಿರುಗಿದ ನಂತರ ಮತ್ತೆ ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ವೀರಶ್ರೀ ಋಷಿಯ ಕಾಲು ಹಿಡಿದು ಭಿಕ್ಷೆಗೆ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಳ ಸಹೋದರ ಪ್ರೀತಿಯ ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದೇ ಘಟನೆ ಮುಂದಿನ ದುರಂತಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ವೀರಶ್ರೀಯ ನಡೆ ರಾಜನಿಗೆ ತಪ್ಪಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂಲಕ ಕಥೆ ಮಾನವ ಸಂಬಂಧಗಳ ನಡುವೆ ಅನುಮಾನ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ಅಪಾಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ವೀರಶ್ರೀಯ ಉದ್ದೇಶ ಪವಿತ್ರವಾದದ್ದು; ಆದರೆ ರಾಜನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಅಸೂಯೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮಿತ್ವದ ಭಾವನೆ ಆ ಪವಿತ್ರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಪ್ಪಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಥೆ ಕೇವಲ ಹೊರಗಿನ ಘಟನೆಗಳನ್ನಲ್ಲ, ಮಾನವನ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಭಾವನೆಗಳನ್ನೂ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತದೆ.

ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯನ್ನು ವೀರಶ್ರೀಯೊಂದಿಗೆ ಕಂಡ ರಾಜನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆ ಮತ್ತು ಅನುಮಾನ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ಋಷಿಯೊಂದಿಗೆ ವೀರಶ್ರೀ ಏಕೆ ಇದ್ದಾಳೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವ ಬದಲು ತಕ್ಷಣ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿತ್ವವಿದೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಲವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆಕೆಯ ಯಾವುದೇ ಸ್ವತಂತ್ರ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಡೆ ಅವನಿಗೆ ಅನುಮಾನಾಸ್ಪದವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಮನೋಭಾವ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಋಷಿಯ ಮೇಲೆ ಶಕ್ತಿಯೆಂಬ ಆಯುಧದಿಂದ ದಾಳಿ ಮಾಡುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಅವನ ಅಂತರಂಗದ ಅಸುರಕ್ಷತೆಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಅಧಿಕಾರ ಹೆಚ್ಚಾದಷ್ಟೂ ಆತ್ಮಸಂಯಮ ಹೆಚ್ಚಾಗಬೇಕು; ಆದರೆ ಅಗ್ನಿರಾಜನ ಕುಟುಂಬದ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಕೋಗಳಿಯ ರಾಜನ ವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಸ್ಥಿತಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೈತಿಕ ನಿಯಂತ್ರಣವಿಲ್ಲದೆ ಬಳಸಿದಾಗ ಅದು ಹಿಂಸೆಯ ರೂಪ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಮೇಲೆ ನಡೆದ ದಾಳಿ ಈ ಅಧಿಕಾರದ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಮುಖವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಕಥೆಯ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖ ನೈತಿಕ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಅವನ ಮೇಲೆ ನಡೆದ ಹಿಂಸೆಗೆ ಅವನು ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸದಿರುವುದು. ರಾಜನು ಶಕ್ತಿಯೆಂಬ ಆಯುಧದಿಂದ ಅವನ ಎದೆಯನ್ನು ಸೀಳುವಂತೆ ಹೊಡೆದರೂ ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ದೇಹಕ್ಕೆ ಗಾಯವಾಗುತ್ತದೆ; ರಕ್ತ ಹರಿಯುತ್ತದೆ; ಬಿಸಿಲು ಮತ್ತು ದೈಹಿಕ ನೋವು

ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ; ಆದರೂ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರತೀಕಾರದತ್ತ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಅಹಿಂಸಾ ತತ್ತ್ವದ ಅತ್ಯಂತ ಉನ್ನತ ರೂಪವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಅಹಿಂಸೆ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಜೀವಿಗೆ ದೈಹಿಕ ಹಾನಿ ಮಾಡದಿರುವುದಲ್ಲ; ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಬೆಳೆಸದೆ ಇರುವುದೂ ಅದರ ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ನಡೆದ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಆತ್ಮಸಾಧನೆಯಿಂದ ವಿಚಲಿತನಾಗದಿರುವುದು ಈ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಜೀವಂತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಜನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಎಂಬ ಆಯುಧವಿದ್ದರೆ ಋಷಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮೆ ಎಂಬ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶಕ್ತಿ ಇದೆ. ರಾಜನು ದೇಹದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಬಲ್ಲನು; ಆದರೆ ಋಷಿಯ ಆತ್ಮಸಂಯಮವನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಕ್ಷಮೆ ದುರ್ಬಲತೆಯಲ್ಲ; ಅದು ಆತ್ಮಶಕ್ತಿಯ ಪರಮ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ.

ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಮೇಲೆ ನಡೆದ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಅವನ ಅಜ್ಜಿಯಾದ ವೀರಮತಿ ದೇವತೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಋಷಿಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ತಾನು ಸಿದ್ಧಳಾಗಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿ ಆಕೆಯ ಪ್ರತೀಕಾರದ ಮನೋಭಾವವನ್ನೂ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ತಂಪಾದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಘಟನೆಯು ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಅಹಿಂಸಾ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಉನ್ನತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಪರವಾಗಿ ಪ್ರತೀಕಾರ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿ ದೊರೆತರೂ ಅದನ್ನು ಅವನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಅಹಿಂಸೆಯು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬದಲಾಗುವ ತತ್ತ್ವವಲ್ಲ; ಅದು ಸಾಧಕನ ಜೀವನದ ಮೂಲ ಮೌಲ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂಬ ಸಂದೇಶ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ವೀರಮತಿಯ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತದ ಫಲವಾಗಿ ದೇವತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವುದು ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಕರ್ಮಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಾಗಿದೆ. ನೈತಿಕ ಆಚರಣೆಗೆ ಫಲವಿದೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯು ತಂಪಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಸಂನ್ಯಾಸವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಶುಭವಾದ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಮರಣ ಹೊಂದಿ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಹಮಿಂದ್ರನಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪ್ರಸಂಗವು ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಕರ್ಮಸಿದ್ಧಾಂತ ಮತ್ತು ಪುನರ್ಜನ್ಮದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಕಥೆಯ ಅಂತಿಮ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಫಲಿತಾಂಶದೊಂದಿಗೆ ಜೋಡಿಸುತ್ತದೆ. ಮರಣವು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಂತ್ಯವಲ್ಲ; ಅವನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮುಂದಿನ ಗತಿ ನಿರ್ಧಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಜೀವನವು ಸಂಯಮ, ತಪಸ್ಸು, ಜ್ಞಾನ, ಕ್ಷಮೆ ಮತ್ತು ಅಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಉನ್ನತ ಗತಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕಥೆಯ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭೌತಿಕವಾಗಿ ರಾಜನ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಸೋತಂತೆ ಕಂಡುಬರುವ ಋಷಿಯೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ ಜಯಶಾಲಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ರಾಜನಿಗೆ ಉಳಿಯುವುದು ಹಿಂಸೆಯ ಕಳಂಕ; ಋಷಿಗೆ ದೊರೆಯುವುದು ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಯ ಫಲ. ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇ ಕಥೆಯ ನೈತಿಕ ತೀರ್ಪಾಗಿದೆ.

ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಮರಣದ ನಂತರ ಅವನ ತಂಗಿ ವೀರಶ್ರೀ ತೀವ್ರವಾದ ಶೋಕಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳ ದುಃಖವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ರಾಜನು ಅನೇಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ವಿವಿಧ ವೇಷಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಪಗರಣಿಗರು ಅವಳ ಮುಂದೆ ಹಾಡಿ, ಕುಣಿದು, ನಗಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಅವಳ ದುಃಖ ದೂರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪಗರಣಿಗನು ವಿಚಿತ್ರವಾದ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಬಂದು ಅವಳನ್ನು ನಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವಳ ದುಃಖ ದೂರವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಘಟನೆಯಿಂದ ಪಗರಣದ ಆಟ, ಮಾತುಗಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಬಾದುಬ್ಬೆ ದೇವತೆಯ ಹಬ್ಬದಂತಹ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ ಉಗಮವನ್ನು ಕಥೆ ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಸಂಗದ ಮಹತ್ವವೆಂದರೆ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ಕೇವಲ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಥೆಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವ ಕೃತಿಯಲ್ಲದೆ ಜನಪದ ಆಚರಣೆಗಳು, ಸ್ಥಳೀಯ ನಂಬಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ಕಥನದೊಳಗೆ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಥೆಯೊಂದು ಜನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉಗಮವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಾಮಾಜಿಕ-ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿ ಸತ್ತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅವನ ತಂಗಿ ವೀರಶ್ರೀಯು ಜಿನಾಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆ ಸ್ಥಳವು ನಂತರ 'ಸ್ವಾಮಿ' ಎಂಬ ತೀರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಘಟನೆಯ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನವು ಹೇಗೆ ಸಮುದಾಯದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ಮೃತಿಯ ಭಾಗವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದು. ಒಬ್ಬ ತಪಸ್ವಿಯ ಜೀವನ, ಅವನ ತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಅವನ ಮರಣವು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಪವಿತ್ರ ಸ್ಥಳವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ. ತೀರ್ಥವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಭೌಗೋಳಿಕ ಸ್ಥಳವಲ್ಲ; ಅದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಮರಣೆ, ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಮುದಾಯದ ಅನುಭವಗಳ ಸಂಯೋಜನೆಯಾಗಿದೆ. ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಸ್ಥಳ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಗಳ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧ ಹೀಗೆ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಥೆಯು ಜೈನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿನ ತೀರ್ಥಪರಂಪರೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಕಥೆಯ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಾಜನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವರ್ತನೆ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ನೈತಿಕ ಬದುಕಿನ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಗ್ನಿರಾಜನು ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ನಂಟತನದ ಮಿತಿಯನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ಜನರೂ ಬಾಂಧವ್ಯ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅದೇ ರೀತಿಯ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಮೂಲಕ 'ರಾಜನು ಹೇಗಿರುತ್ತಾನೋ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇರುತ್ತಾರೆ' ಎಂಬ ರಾಜಕೀಯ ನೀತಿಯನ್ನು ಕಥೆ ಮುಂದಿಡುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತಗಾರನು ಕೇವಲ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವವನು ಅಲ್ಲ; ಅವನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ನೈತಿಕತೆ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವರ್ತನೆಯೂ ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತವೆ. ರಾಜನು ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾರೆ; ರಾಜನು ಅಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಅದನ್ನೇ ಮಾದರಿಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ಈ ವಿಚಾರವು ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇವಲ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಥೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಹೊರತೆಗೆದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ನೈತಿಕತೆಯ ಚರ್ಚೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಬದುಕು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಬದುಕಿನಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಅವನಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯ, ಜ್ಞಾನ, ಸಂಯಮ, ತಪಸ್ಸು, ಕ್ಷಮೆ ಮತ್ತು ಅಹಿಂಸೆಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ರಾಜಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನು ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರ ಅಥವಾ ಭೌತಿಕ ಸುಖವನ್ನು ತನ್ನ ಜೀವನದ ಅಂತಿಮ ಗುರಿಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯ ಮೂಡುತ್ತದೆ. ಗುರುಗಳಿಂದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ಆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಒಬ್ಬನೇ ಸಂಚರಿಸುವ ಋಷಿಯಾಗಿ ಕಠಿಣ ಸಂಯಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಮೇಲೆ ನಡೆದ ದೈಹಿಕ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ದೇಹಕ್ಕೆ ಗಾಯವಾದರೂ ಆತ್ಮಸಾಧನೆಯಿಂದ ವಿಚಲಿತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿ ಜೈನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆದರ್ಶದ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಜೀವನವು ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಯ ನಡುವಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಷ್ಟೇ ಸಾಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಅದನ್ನು ಬದುಕಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಅನುಸರಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವನು ತನ್ನ ಬದುಕಿನ ಮೂಲಕ ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಉಪಸಂಹಾರ:

ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಶಿವಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯರ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ 'ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಕಥೆ'ಯು ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ, ತಾತ್ತ್ವಿಕ, ನೈತಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಮಹತ್ವದ ಕಥೆಯಾಗಿದೆ. ಕಾರ್ತಿಕನ ಜೀವನವು ಲೌಕಿಕ ಬದುಕಿನಿಂದ ವೈರಾಗ್ಯದತ್ತ, ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ಜ್ಞಾನಸಾಧನೆಯತ್ತ, ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸಂಯಮದತ್ತ ಮತ್ತು ಸಂಯಮದಿಂದ ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಯತ್ತ ಸಾಗುವ ಒಂದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪಯಣವಾಗಿದೆ. ಕಥೆಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ

ಅಗ್ನಿರಾಜನ ಕಾಮಾಸಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರದ ದುರುಪಯೋಗ ಕಂಡುಬಂದರೆ ನಂತರ ಕಾರ್ತಿಕನ ಜನನ, ಬಾಲ್ಯ ಮತ್ತು ವೈರಾಗ್ಯದ ಮೂಲಕ ಜೀವನದ ಮತ್ತೊಂದು ಆಯಾಮ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕುಟುಂಬ ಸಂಬಂಧಗಳ ಕುರಿತಾಗಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಮೂಡುವ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅವನ ಆತ್ಮಜಾಗೃತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಗುರುಗಳಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ಏಕವಿಹಾರಿ ಋಷಿಯಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವುದು ಅವನ ಆತ್ಮಸಾಧನೆಯ ಪರಿಪಕ್ವತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕಿಷ್ಕಂಧ ಪರ್ವತದ ತಪಸ್ಸಿನ ಪ್ರಸಂಗವು ಅವನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪಾವಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿದರೆ, ಕೋಗಳಿಯ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಘಟನೆ ಅವನ ಕ್ಷಮೆ ಮತ್ತು ಅಹಿಂಸೆಯ ಪರಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಜನು ಆಯುಧದ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದರೆ ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿ ಕ್ಷಮೆಯ ಮೂಲಕ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ವೈರುಧ್ಯವೇ ಕಥೆಯ ನೈತಿಕ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದೆ.

ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಕಥೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶವೆಂದರೆ ರತ್ನತ್ರಯದ ಆರಾಧನೆ. ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ, ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್‌ಚಾರಿತ್ರಗಳು ಕೇವಲ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳಾಗಿ ಉಳಿಯದೆ ಕಾರ್ತಿಕನ ಜೀವನದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬದುಕುವುದು, ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ದೂರವಾಗುವುದು, ದೈಹಿಕ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುವುದು, ಹಿಂಸೆಗೆ ಪ್ರತಿಹಿಂಸೆ ನೀಡದಿರುವುದು ಮತ್ತು ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಯತ್ತ ಸಾಗುವುದು ಅವನ ಜೀವನದ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ. ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ಅಗ್ನಿರಾಜ ಮತ್ತು ಕೋಗಳಿಯ ರಾಜನಂತಹ ಪಾತ್ರಗಳು ಕಾಮ, ಅಸೂಯೆ, ಸ್ವಾಮಿತ್ವ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರದ ದುರುಪಯೋಗದ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಜೀವನದೃಷ್ಟಿಗಳು ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ಲೌಕಿಕ ಆಸೆ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರದ ಬದುಕು; ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ವೈರಾಗ್ಯ, ಸಂಯಮ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಯ ಬದುಕು. ಕಥೆ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಎರಡನೆಯ ಬದುಕಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ಕಥೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅನೈತಿಕತೆಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ನೈತಿಕ ಬದುಕು ಕೂಡ ಹದಗೆಡುವುದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವುದು ಕಥೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಯಾಮವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಜನು ಸಮಾಜದ ನೈತಿಕ ಮಾದರಿಯಾಗಿರಬೇಕು ಎಂಬ ರಾಜಧರ್ಮದ ಕಲ್ಪನೆ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವೀರಮತಿ, ಕೃತ್ತಿಕೆ ಮತ್ತು ವೀರಶ್ರೀ ಮುಂತಾದ ಸ್ತ್ರೀಪಾತ್ರಗಳು ಕಥೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಭಾವನಾತ್ಮಕ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಪಗರಣದ ಆಟ, ಬಾದುಬ್ಬೆ ಹಬ್ಬ ಮತ್ತು ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥ ನಿರ್ಮಿಸಲಾದ ಜಿನಾಲಯದ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಕಥೆಯನ್ನು ಜನಪದ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನೆಲೆಯೊಂದಿಗೂ ಜೋಡಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ 'ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಕಥೆ' ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಥನದ ಗಡಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ತನ್ನ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬದುಕಿನ ಕೆಲವು ಮುಖಗಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವ ಕೃತಿಯಾಗಿ ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಅಂತಿಮವಾಗಿ, ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಕಥೆಯ ಶಾಶ್ವತ ಸಂದೇಶವೆಂದರೆ ಮಾನವನ ನಿಜವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಅವನ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಾಗಲಿ, ದೈಹಿಕ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ; ಅವನ ಜ್ಞಾನ, ಸಂಯಮ, ಚಾರಿತ್ರ, ಕ್ಷಮೆ ಮತ್ತು ಅಹಿಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಇದೆ ಎಂಬುದು. ದೇಹಕ್ಕೆ ಗಾಯವಾದರೂ ಆತ್ಮದ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ವಿಚಲಿತನಾಗದ ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವು ಆತ್ಮಸಂಯಮದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಹಿಂಸೆ ಮಾಡಿದವರನ್ನೇ ಕ್ಷಮಿಸುವ ಅವನ ಗುಣ ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಅಹಿಂಸಾ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯು ಕೇವಲ ಜೈನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆದರ್ಶದ ಪ್ರತೀಕವಾಗದೆ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇಂದಿನ ಸಂಘರ್ಷಪೂರ್ಣ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆ, ಹಿಂಸೆ, ಸ್ವಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರದ ದುರುಪಯೋಗ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಕ್ಷಮೆ, ಸಂಯಮ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಯ ಸಂದೇಶವು ಮತ್ತಷ್ಟು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಕಥೆ'ಯನ್ನು ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಥೆಯಾಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಜೈನ

ತಾತ್ತ್ವಿಕತೆ, ವೈರಾಗ್ಯ, ಅಹಿಂಸೆ, ಕ್ಷಮೆ, ರಾಜಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಸಮಗ್ರ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಾಗಿರುವ ಶಾಶ್ವತ ಮೌಲ್ಯದ ಕಥನವೆಂದು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:

1. ಕೇಶವ ಭಟ್ಟ ಟಿ., (ಅನು) ಶಿವಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯರ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಬೆಂಗಳೂರು, 2003
2. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ವಿ., (ಸಂ), ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ – ಕವಿ ಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆ, ಸ್ವಪ್ನ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು, 2012
3. ಪುಟ್ಟಯ್ಯ ಬಿ.ಎಂ., (ಸಂ), ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ: ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮುಖಾಮುಖಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೨೦೦೧
4. ಮುಗಳಿ ರಂ.ಶ್ರೀ., ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಗೀತಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು, ೨೦೦೫
5. ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತಕೋಟಿ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗಾತಿ. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, 1995
6. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಹಾವನೂರ, (ಸಂ), ಹಳಗನ್ನಡ ಕವಿಕಾವ್ಯ ಮಹೋನ್ನತಿ, ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೦
7. ಕರ್ನಾಟಕದ ಪರಂಪರೆ, ಸಂಪುಟ - ೧ ಮತ್ತು ೨., ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೨೦೦೬

Citation: ಡಾ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಕೆ.ಎನ್. 2025. "ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ "ಕಾರ್ತಿಕ ಋಷಿಯ ಕಥೆ"ಯಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯ, ಅಹಿಂಸೆ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಯ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ನೆಲೆಗಳು". International Journal of Academic Research, 12(2): 141-149.

Copyright: ©2025 ಡಾ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಕೆ.ಎನ್. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.